

SAKSBEHANDLER
Marit Vestvik

Kaare Stang

VÅR REF.
22/02513-2

DERES REF.

VÅR DATO
23.01.2023

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

AKKASAARI / KJERRINGHOLMEN, Del av GNR./BNR. 111/1, GRUE KOMMUNE - FORSLAG OM FREDNING

Akkasaari, eller Kjerringholmen, ligger i innsjøen Røgden i Grue Finnskog, helt på grensa til Sverige. Det er en holme som det knytter seg forestillinger, tradisjon og historiske minner til. Ifølge tradisjonen i området ble holmen benyttet til midlertidig gravlegging av døde. Vinteren ga bedre framkommelighet på slede på isdekte vann og vinterføre, de døde ble da fraktet til kirke for gravlegging i vigslet jord. På holmens høyeste punkt finnes det tre nedsenkninger som kan være spor etter graver. I dag er det flere forestillinger til hvorfor akkurat holmer ble brukt

til gravlegging og som inngår i en muntlig fortelling som er levende i dag. En av disse forteller at det blant den skogfinske befolkningen fantes en forestilling om at sjeler ikke beveger seg over vann.

Gjennom denne høringen tar vi gjerne mot innspill og flere fortellinger/kunnskap om tradisjonen om bruken av holmer til gravlegging.

Vi viser til tidligere utsendt melding om oppstart av fredning datert 10.06.2022 av Akkasaari/Kjerringholmen. På grunnlag av dette foreslår Riksantikvaren å frede Akkasaari/Kjerringholmen, del av gnr. bnr. 111/1 i Grue kommune.

Vi ber om at de sender merknader til forslaget til Riksantikvaren innen 7. mars 2023.

Forslag til vedtak om fredning

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 foreslår Riksantikvaren fredning av Akkasaari/Kjerringholmen, del av gnr. bnr. 111/1 i Grue kommune.

Formålet med fredningen

Akkasaari/Kjerringholmen foreslås fredet som gravholme etter skogfinsk tradisjon. Formålet med fredningen er å sikre og bevare Akkasaari/Kjerringholmen som et kulturhistorisk viktig sted, og et eksempel på den skogfinske tradisjonen med å gravlegge (midlertidig) på holmer i innsjøer.

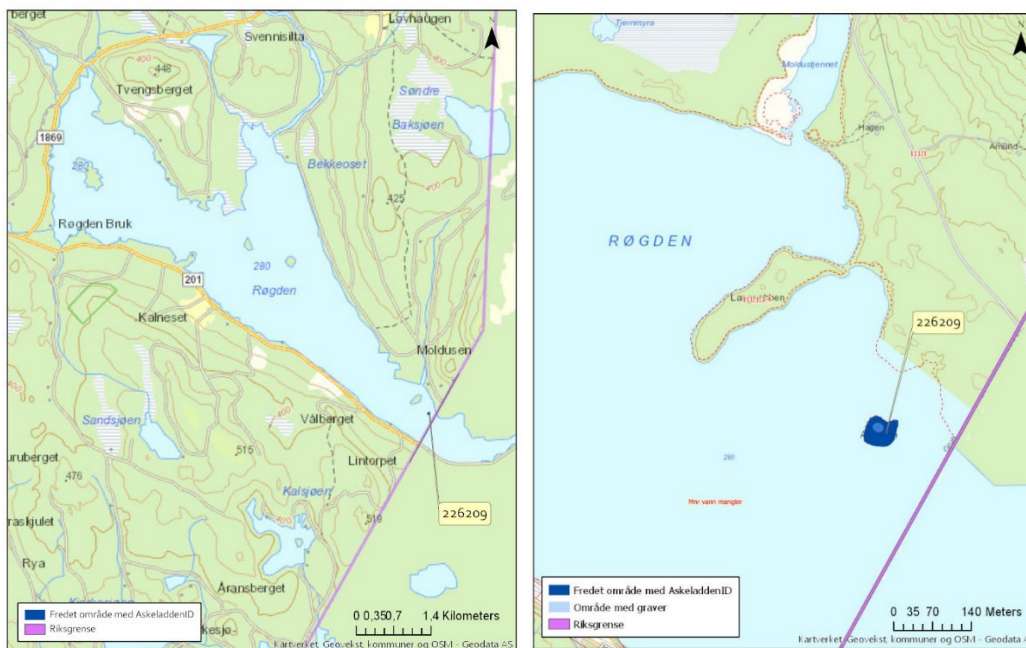
Formålet med fredningen av Akkasaari/Kjerringholmen er å bevare en lokalitet som det knytter seg historiske minner, forestillinger og tradisjon til, og som har tilknytning til den skogfinske historien i Norge.

Fredningen skal bidra til å:

- sikre at kulturhistoriske verdier bevares
- bevare kulturminnets naturlige vegetasjon
- bevare holmen med nedsenkninger som spesifisert i omfanget.

Omfanget av fredningen

Fredningen omfatter kulturminnet/holmen som vist på kartet nedenfor:

Fredningen etter kulturminneloven § 15 omfatter:

Akkasaari/Kjerringholmen, hele holmen med tre nedsenkninger som viser spor etter graver

Kulturminne- ID: 226209

Bestemmelser i kulturminneloven som gjelder for det fredete kulturminnet

Fredningsbestemmelsene gjelder det fredete kulturminnet slik dette er beskrevet i fredningsområdet, se avsnitt ovenfor. I tillegg til fredningsbestemmelsene under, gjelder kulturminneloven §§ 15a, 16, 17, 18 og 21. I tillegg gjelder forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven.

Særskilte bestemmelser etter kulturminneloven § 15

Kulturminnet skal behandles og forvaltes på en slik måte at de kulturhistoriske verdiene det representerer blir ivaretatt. Det kan gis dispensasjon til å tilbakeføre kulturminnet til opprinnelig eller tidligere utseende. Forutsetningen er at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag eller med utgangspunkt i historiske spor.

Det er ikke tillatt å foreta inngrep i det fredete kulturminnet. Med inngrep menes:

- a) å foreta endringer som går ut over vanlig vedlikehold/ordinær skjøtsel,

- b) å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller utilbørlig skjemme kulturminnet eller fremkalle fare for at dette kan skje.

Dispensasjon fra fredningen

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse i forkant av alle typer tiltak som går ut over ordinær skjøtsel, jf. kulturminneloven § 15a. Oppstår det tvil om hva som anses som ordinær skjøtsel, skal fylkeskommunen kontaktes på forhånd.

Fylkeskommunen kan i særlig tilfelle gi dispensasjon, ev. på visse vilkår, fra vedtaket om fredning for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep.

Tiltak som eier har fått dispensasjon til, vil i enkelte tilfeller også kreve tillatelse etter plan- og bygningsloven. Eier må avklare dette med kommunen.

Mer informasjon om dispensasjon, vedlikehold og skjøtsel finnes i Riksantikvarens retningslinjer for dispensasjonsbehandling (se [Riksantikvarens nettsider](#)).

Tiltak som kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen

Ordinær skjøtsel kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen.

Med ordinær skjøtsel menes tiltak som anses nødvendige av hensyn til formålet med fredningen. Det kan innebære regelmessig rydding og pleie av vegetasjon og andre tiltak for å verne kulturminnet.

Begrunnelse for forslag om fredning

Akkasaari, eller Kjerringholmen som holmen kalles på norsk, er det finske navnet på en holme i innsjøen Røgden i Grue Finnskog. Den foreslås fredet på grunn av dens betydning som gravholme etter skogfinsk tradisjon. Stedsnavnet Kjerringholmen/Akkasaari antyder at det var kvinner som ble gravlagt på holmen; (*akka*, eller *a'kka-*, betyr kjerring og *saari* betyr holme på finsk)

Akkasaari ligger i et landskap preget av store sammenhengende skogsområder. Det var på grunn av skogen at den skogfinske bosetningen etablerte seg her i løpet av 1600-tallet. Fram til begynnelsen av 1900-tallet besto området rundt Akkasaari/Kjerringholmen av mange skogfinske boplasser, og det var et kjerneområde for den skogfinske innvandringen som etablerte seg i Norge.

Kjennskapet til Akkasaari/Kjerringholmen som gravholme har blitt overlevert muntlig gjennom generasjoner. Den er også nevnt som gravholme i skriftlige kilder og lokalhistorisk litteratur. Midlertidig gravlegging om sommeren ble praktisert fordi dette var store skogsområder med lange distanser, hvor det ikke alltid var mulig å gjennomføre lange reiser til vigslet jord på sommerstid. Det var viktig at den døde kom raskt i jorden, og vinteren ga bedre framkommelighet med slede på isdekte vann og snøføre slik at de døde kunne fraktes til endelig gravsted.

En tolkning av at holmer ble brukt som gravplass er en forestilling om at sjelen etter døden ikke beveget seg over vann. Det finnes ikke mye skriftlig tilgjengelig dokumentasjon om denne tradisjonen, men forestillingen inngår i den muntlige fortellingen om kulturminnet. Praksisen med å gravlegge på holmer er en tradisjon som er kjent fra Finland fra tilbake til 1500-tallet, og skogfinnene tok den med seg fra sitt opprinnelige hjemland.

Akkasaari er kartfestet med stedsnavnet Kjerringholmen. I Røgden finnes det to gravholmer som har navnet Kjerringholmen og som skal ha hatt samme funksjon. I eldre kartverk fra siste del av 1700-tallet finner vi flere holmer med tilsvarende stedsnavn, eller liknende benevnelser, som peker mot at kvinner har blitt gravlagt. I innsjøen Møkeren finnes benevnelser Kjerringholmen og Likholmen, mens i innsjøene Mellom Røgden og Nordre Røgden/Fallsjøen finnes benevnelser Akkasaari og Lisbethholmen.

Skogfinnene som bosatte seg i Norge snakket en variant av finsk, men dette språket forsvant nærmest helt på begynnelsen av 1900-tallet. Det finnes fremdeles mange skogfinske stedsnavn som vitner om den skogfinske kulturen og historien, hvorav Akkasaari er bare ett av flere. Stedsnavn kan miste sitt betydningsinnhold etter som tiden går dersom kunnskap om hva som ga steder navn forsvinner. Forståelsen av navnet til gravholmen Akkasaari er fortsatt levende i lokalsamfunnet.

Eiendomsforhold

Akkasaari / Kjerringholmen er i privat eie og eies av Brede Bredesen Opset.

Riksantikvarens myndighet

Myndigheten til å fatte fredningsvedtak etter kulturminneloven § 15 er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 2 (4).

Fredningen gjøres etter særskilte regler om saksbehandling jf. kulturminneloven § 22.

Praktisk informasjon

Kontaktinformasjon

Det er fylkeskommunen som har ansvaret for forvaltningen av fredete kulturminner. Fylkeskommunen svarer også på spørsmål om fredningen og behandler søknader om dispensasjoner og tilskudd.

Ansvar for vedlikehold

Eier eller bruker har ansvar for vedlikehold av det fredete kulturminnet.

Økonomiske tilskudd

Det er anledning til å søke Innlandet fylkeskommune om tilskudd til merkostnader som følger av krav til antikvarisk utførelse ved sikring og skjøtsel av Akkasaari. Mer informasjon om tilskudd finnes på [Riksantikvarens nettsider](#) eller ved å kontakte Innlandet fylkeskommune.

Forholdet til annet lovverk

Området kulturminnet ligger i er ikke regulert etter plan- og bygningsloven, og det er vurdert at fredningen ikke vil ha konsekvenser for annet lovverk eller komme i strid med andre bestemmelser etter plan- og bygningsloven.

Naturmangfoldloven

Som en del av saksutredningen skal det gjøres en vurdering av om vedtaket er av slik karakter at det kan utgjøre risiko for skade på naturmangfoldet. Dette følger av naturmangfoldloven §§ 8-12, jf. § 7.

Fredningen vil ikke medføre nye inngrep i området, det vil innebære opprettholdelse av dagens situasjon, men det vil være adgang til å drive skjøtsel av området. Fredningen vil derfor ikke ha nye negative virkninger for naturmangfoldet.

Bakgrunnen for fredningssaken

Fredningen av Akkasaari / Kjerringholmen er en del av en større satsing på kulturminner etter den skogfinske minoriteten, som er et prioritert tema i Riksantikvarens fredningsstrategi. Det er relativt få skogfinske kulturminner bevart i Norge, og det finnes for eksempel ingen intakt og helhetlig gård med alle bygningene som var typisk for skogfinsk bygningstradisjon.

Riksantikvaren har sammen med fylkeskommunene samarbeidet om å kartlegge kulturminner knyttet til den skogfinske befolkningen. Dette har resultert i et utvalg hvor det er valgt ut enkeltbygninger og kulturmiljøer på geografisk ulike steder i det skogfinske bosettingsområdet

som samlet kan representere skogfinsk kultur og tradisjon. Utvalget av skogfinske kulturminner og kulturmiljøer som fredes viser blant annet den skogfinske bygningstradisjonen slik den kunne framstå på en tradisjonell skogfinsk gård omkring 1900, i tillegg til andre lokaliteter som representerer viktige sider ved skogfinsk kultur og tradisjon. Samlet sett er utvalget skogfinske kulturminner som fredes ment å representere noen av de mest sentrale delene av skogfinske kultur og tradisjon slik de er bevart i Norge.

Gravholmen Akkasaari/Kjerringholmen inngår i dette utvalget og tilfører utvalget av skogfinske kulturminner og kulturmiljøer en viktig dimensjon ved at den er et sted som det knytter seg historiske minner, forestilling, tradisjon og tro til. I arbeidet Riksantikvaren har gjort når det gjelder skogfinske kulturminner har muntlige utsagn om eksistensen av gravholmer dukket opp mange ganger, blant annet her. Denne holmen er det eneste skogfinske kulturminnet i utvalget som representerer skogfinsk gravskikk.

Som del av satsningen på skogfinske kulturminner, ble det i en tidlig fase av arbeidet foretatt en arkeologisk undersøkelse av nedsenkningene. Den arkeologiske undersøkelsen ble gjennomført av tidligere Hedmark fylkeskommune i 2017, men det ble ikke gjort funn som kunne bekrefte at stedet har vært brukt som gravholme. Riksantikvaren er kjent med at det også tidligere har vært gjort en arkeologisk undersøkelse av en arkeolog fra Finland, men vi kjenner ikke detaljene rundt dette.

Det finnes flere holmer som skal ha hatt samme funksjon for gravlegging, og valget av akkurat Akkasaari som fredningsobjekt er begrunnet ved at tradisjonen knyttet til denne gravholmen er mest kjent. Fortsatt i dag, lang tid etter at gravlegging på holmer ble avviklet, er Akkasaaris historie som gravholme i lokalsamfunnet anerkjent lokalt. Akkasaari pekte seg ut som kulturminne for å representere den skogfinske tradisjonen med gravlegging på holmer, på grunn av den lokale aksepten og at fortellingen om den som gravholme fortsatt er levende.

Kulturminner og kulturmiljøer bidrar til å fortelle historier. Når det blir gjort et valg for fredning av kulturminner, gjøres det samtidig et valg av hvilke historier som blir videreformidlet til samfunnet og kommende generasjoner. De kulturminnene som gis et varig vern i Norge gjennom fredning skal representere hele landets historie og samfunnsutvikling – så godt det lar seg gjøre. De skal vise et mangfold både av geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig bredde. Samlet skal de formidle vår felles historie som inkluderer alle grupper i samfunnet.

Arbeidet med utvalget av fredningsverdige skogfinske kulturminner og kulturmiljøer har vært forankret i det skogfinske miljøet. De skogfinske institusjonene som Riksantikvaren har samarbeidet med, har blant annet vært Skogfinsk Museum og Skogfinske Interesser, og som igjen hatt kontakt med lokale foreninger, historielag, dugnadsgrupper og ressurspersoner for

innspill til hva som burde velges ut. Beslutning om endelig utvalg av skogfinske kulturminner og kulturmiljøer for fredning ble bestemt av Riksantikvaren i 2018, og flere har siden blitt fredet. Riksantikvaren anser imidlertid ikke arbeidet med skogfinske kulturminner som endelig avsluttet, men håper arbeidet og fredningene bidrar til økt kompetanse, fortsatt fokus og at flere skogfinske kulturminner blir ivaretatt.

Sakshistorikk

Kontakt med grunneier i fredningssaken

Det har vært dialog mellom grunneier og Riksantikvaren, og det er gjennomført en felles befarings på holmen mellom en representant for grunneier og Riksantikvaren 8. juni 2022. Grunneier stiller seg positiv til fredningen.

Tidligere Hedmark fylkeskommune har tidligere vært på befarings og gjort en arkeologisk undersøkelse på holmen, i tillegg til at også Riksantikvaren har også har vært på befarings på holmen tidligere, da sammen med Skogfinsk Museum.

Melding om oppstart av fredningssak

Grunneier, kommunen og fylkeskommunen fikk 10.06.2022 brev fra Riksantikvaren med melding om oppstart av fredningssak, jf. kulturminneloven § 22 nr. 1. Melding om oppstart ble samtidig kunngjort i avisene Østlendingen, Glomdalen og Norsk lysningsblad.

Det ble gitt en frist til 29. juli 2022 med å komme med merknader.

Det kom ikke inn merknader til melding om oppstart innen fristen.

Høring

Riksantikvaren har utformet dette fredningsforslaget, som i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 2 nå sendes på offentlig ettersyn og på høring til berørte parter. Samtidig blir det kunngjort i avisene Østlendingen, Glomdalen og Norsk lysningsblad at fredningsforslaget er lagt ut til offentlig ettersyn i Grue kommune.

Fredningsforslaget skal etter høringen bearbeides på bakgrunn av innspill og legges fram til politisk behandling i Grue kommune jf. kulturminneloven § 22 nr. 3. Høringsuttalelsene og kommunens behandling vil bli vurdert og tatt inn i saken. Det er Riksantikvaren som gjør vedtak om fredning. Fredningsvedtaket kan påklages.

Frist for uttalelse er 7. mars 2023

Vennlig hilsen

Turid Kolstadløkken
avdelingsdirektør

Sigrid Murud
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg: Fredningsdokumentasjon

Kopi til: Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Innlandet
fylkeskommune, Postboks 4404 Bedriftssenteret, 2325 HAMAR

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Brede Bredesen Opset		Postboks 53	2261
Grue kommune		Postboks 173	2261 KIRKENÆR
Norsk Skogfinsk Museum		Furubergsvegen 42	2256 GRUE FINNSKOG
Skogfinske interesser i Norge		v/Terje Audun BredvoldKaptein Dreyers ved 1604	2283 ÅSNES FINNSKOG
Fortidsminneforeningen		Dronningens gate 11	0152 OSLO
Kulturrådet		Postboks 4808 Nydalen	0422 OSLO
Skogfinneforeningen			